

Геннадій Модін — дослідник Стрільцівського степу та колектор теріологічних матеріалів

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Gennady Modin, researcher of the Striltsivsky steppe and collector of mammalogical materials. — Gennady Modin (1918–1967) was one of the most notable researchers of the fauna of protected areas of eastern Ukraine. Between 1947 and 1961, he worked in the Striltsivsky steppe, where he conducted detailed observations of vertebrates with special attention to mammals. The researcher amassed extensive collections, which are presented in zoological museums of the National Museum of Natural History (n = 301) and of Kyiv University (n = 131). He authored about 20 publications, some of which (including those on forest birch mice, long-eared hedgehogs, and European hares) are highly cited.

Біографічні деталі

Георгій Вікторович Модін народився 1918 р. у м. Йошкар-Ола республіки Марій Ел (тоді Казанської губ.). У віці 19–20 років, з 1 листопада 1937 р. до 16 травня 1938 р. [? вчився і] працював у Поволзькому лісотехнічному інституті препаратором у кабінеті біології лісових звірів і птахів. Далі півтора роки (з 11.11.38 до 1.04.40) був упорядником колекції Відділу природи Областного краєзнавчого музею Марій Ел (нині Національний музей Марій Ел), де відзначився як успішний таксидерміст і перший співробітник Природознавчого відділу. Період II світової війни невідомий, подальші дані — з 1946 р.

У 1946–1947 рр. Г. Модін працював у Києві, в ІЗАН: у колекції ННПМ є зібрані ним з 17.05 до 6.09.46 тушки птахів із Київщини та Закарпаття. У 1963 р. Г. Модін став організатором та директором Хінганського природного заповідника АН СРСР. Остання відомість — брошура 1967 р. «Заповідники Амурської області» (Модін & Щетинин 1967).

Рис. 1. Георгій Модін у колі родини (фрагмент), різдвяне фото 7.01.1964. Фото передано з архіву родини Модіних (за сприяння Л. Боровик).

Ключові доробки в галузі теріології

Геннадій Модін почав свою роботу у «Стрільцівському степу» 1949 р., коли заповідник підпорядкували АН (можливо, Г.М. був у штабі ІЗАН). Відомі його колекції звіди датовані 1950–1954 рр. Модін зібрав тут цінні серії ссавців і передав їх до ННПМ (n = 301) та ЗМКУ (131) (Київ). Окрім того, з осені 1950 р. до весни 1952 р. досліджував фауну лісосмуг (стаціонари Інституту землеробства), у т. ч. працював у Кам'яному степу (Модін 1956 а). У 1955 р. звітувався в Інституті ботаніки АН УРСР за науковою темою «Інвентаризація хребетних Стрільцького степу»¹.

Автор близько 20 публікацій. Усі відомі публікації Г. Модіна пов'язані зі ссавцями степу. Відомий за статтями про екологію й шкодочинність зайця сірого в лісосмугах (Модін, 1956 а), мишівку лісову та їжачка вухатого у Стрільцівському степу (Модін, 1956 б), бабака на сході України (Абеленцев *et al.* 1961). Разом із ним, судячи з дат на етикетках зразків, працювали А. Фрідман (1950), І. Сокур (1951), Б. Образцов (1951–1953), З. Ходикіна (1953), В. Самош та В. Абеленцев (1956–1961). З останніми співпрацював, схоже, найбільше. Профіль дослідника в Google Scholar:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=gfZONyQAAAAJ>

Найцитованішими є «Замітки про вухатого їжачка і лісову мишівку в Стрільцькому степу» (Модін, 1956 б) та «Сучасний стан поселень байбака та досвід його реакліматизації в Україні» (рос.) (Абеленцев *et al.* 1961).

Особливістю колекцій ссавців, зібраних Г. Модіним (432 зразки 21 виду), є їхня прив'язка до «Стрільцівського степу» та відсутність вибіркової частки видів у колекціях можуть відображати їхню рясноту у природі. Серед зібраних ним колекцій (цифри — кількість зразків у ННПМ + ЗМКУ) є:

- значні за обсягом і якістю матеріалу серії *Mustela eversmanni* (47+39), *Sicista strandi* (2+10, як «*betulina*»), *Spalax microphthalmus* (17+7), *Cricetulus migratorius* (22+14), *Lagurus lagurus* (65(50)+13), *Microtus «arvalis»* (124+15), *Sylvaemus uralensis* (4+17, як «*sylvaticus*»);
- зразки *Hemiechinus auritus* (1+1), *Crocidura leucodon* (1+0), *Vulpes vulpes* (0+3), *Martes foina* (1+0), *Mustela lutreola* (0+3), *M. putorius* (1+0), *Vormela peregusna* (1+2), *Lepus europaeus* (0+1), *Marmota bobak* (1+2), *Allactaga major* (1+0), *Sicista severtzovi* (1+1), *Mus musculus* (0+3), *Micromys minutus* (6+0), *Cr. cricetus* (6+0).

1963 року Г. Модін опинився в новоствореному Хінганському природному заповіднику, підпорядкованому АН СРСР, і в ньому був першим директором (із 3.10.63, не довше року), спостерігав тут барса й деяких інших великих ссавців. Ще за три роки, 1967 р. став одним з авторів брошури «Заповідники Амурської області» (Модін & Щетинин 1967).

¹ Інститут ботаніки — тогочасна організація-куратор заповідника «Стрільцівський степ». Сам заповідник у ті часи називали «Стрільцький степ» (у статтях Г. Модіна також). У статті на захист бабака (Модін 1956 с) підписався як «директор бабакового заповідника Стрільцький степ».

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Робота Геннадія Модіна в Україні — це розквіт досліджень у «Стрільцівському степу». Тут 1931 р. був створений «бабаковий» заказник, який 1948 р. став державним і до 1961 р. був самостійним дослідним центром АНУ. Власне, цим заповідником керував Г. Модін, найімовірніше — весь період з 1948 до 1961 рр. Ним тут було створено систему моніторингу хребетних заповідника і зібрано унікальні колекції ссавців і птахів.

Окрім згаданих вище колекцій ссавців у ННПМ є зібрана Г. Модіним колекція птахів — обсягом 50 екз. Спільно з Л. Смогоржевським мав спільну публікацію про жайворонків (1956). Напевно мав інтерес і до інших груп: в «Історії НАН України за 1946–1950 рр.» відмічено, що у 1946–1947 роках Г. Модін був на посаді м.н.с. «відділу лускокрильців» ІЗАН.

Пам'яті дослідника автором для збірника «Зоологічні колекції та музеї» підготовлено статтю, яку покладено в основу цього нарису (Загороднюк 2014). На сьогодні накопичено й нові дані, які вимагають свого аналізу.

Література

- Абеленцев, В. И., В. М. Самош, Г. В. Модин. 1961. Современное состояние поселений байбака и опыт его реакклиматизации на Украине. *Труды Среднеазиатского научно-исследовательского противочумного института*, 7: 309–320.
- Загороднюк, І. 2014. Георгій Модін та колекційні зразки ссавців у теріологічних колекціях зі сходу України. *В кн.: Загороднюк, І. (ред.). Зоологічні колекції та музеї. Національний науково-природничий музей НАН України*. Київ, 113–114.
- Модін, Г. В. 1956 а. Спостереження над зайцем-русаком в умовах полезахисних лісонасаджень. *Збірник праць Зоологічного музею*, 27: 44–51.
- Модін, Г. В. 1956 б. Замітки про вухатого їжака і лісову мишівку в Стрільцевському степу. *Збірник праць Зоологічного музею*, 27: 154–159.
- Модин, Г. В. 1956 с. Байбак на Украине. *Охота и охотничье хозяйство (Москва)*, № 6: 35.
- Модин, Г. В. 1956 d. О поведении некоторых животных во время солнечного затмения (30 июня 1954 г.). *Зоологический журнал*, 35 (7): 1094–1095.
- Модин, Г. В. 1960. О распространении зайцем-русакom семян некоторых видов сорных растений. *Зоологический журнал*, 39 (3): 472–474.
- Модин, Г. В., В. И. Щетинин. 1967. *Заповедники [Амурской области]*. Хабаровское книжное издательство, Благовещенск, 1–16.

ЗАГОРДНЮК, І. Геннадій Модін — дослідник Стрільцівського степу та колектор теріологічних матеріалів. — Геннадій Модін (1918–1967+) — один із найпримітніших дослідників фауни заповідних територій сходу України. У період між 1947 та 1961 рр. він працював у Стрільцівському степу (однозначно у 1950–1954 рр.), де вів детальні спостереження за хребетними з особливою увагою до ссавців. Дослідником зібрано потужні колекції, що тепер представлені в Зоологічних музеях ННПМ (n = 301) та Київського університету (n = 131). Ним підготовлено близько 20 публікацій, частина з яких (зокрема про мишівок лісових, їжачків вухатих, зайців сірих) є високо цитованими.